

БИБЛИОТЕКА
МАЛКИ РОМАНЪ-БИОГРАФИИ

Год. I, кн. 4.

Харунъ Аль Рашидъ
Мопасанъ
Гаспаръ Хаузеръ

Разрешена отъ Министерството на Народното Просвѣщение
съ писмо № 3363 отъ 30. IX. 1936 година.

Книгоиздателство и печатница „ДРЕВНА БЪЛГАРИЯ“
София, ул. „Гурко“ 32.

**Р. СЛОВЦОВ, ИВАН БУНИН
ХАРУНЪ АЛЪ РАШИДЪ.
МОПАСАНЪ. ГАСПАРЪ
ХАУЗЕРЪ**

Превод: Крум Йорданов

chitanka.info

ХАРУНЪ АЛЪ РАШИДЪ

„И Шехеразада казала:

— Говорятъ за царя на епохата, халифътъ Харунъ Алъ Рашидъ, който повикалъ веднъжъ своя везиръ Джафаръ и му казалъ: «Азъ искамъ да слѣза въ града и да попитамъ народа за поведението на представителитѣ на властта, и всѣки, отъ когото се оплачатъ, ние ще го уволнимъ, а когото похвалятъ — ще наградимъ». — «Слушамъ и се подчинявамъ» — казалъ Джафаръ. И халифътъ съ Джафаръ и Масуръ слѣзли и преминали презъ цѣлия градъ, като обиколили всички улици и площади“.

Историкътъ разказва за багдатския халифъ по-другояче отъ Шехеразада въ „Хиляда и една нощъ“. Харунъ Алъ Рашидъ е ходѣлъ не веднъжъ нощемъ по Багдаты „инкогнито“ съ своя любимецъ Джафаръ, синътъ на великия везиръ Яхия, и евнуха Масуръ. Но той съвсемъ не мислѣлъ да защитява отъ несправедливитѣ сѣдии вдовицитѣ и сирацитѣ, да оженва влюбенитѣ бедняци или да наказва рушветчиитѣ полицаи. Тия нощни разходки напомняли по-скоро „турнето на великитѣ князе“ по Багдатския „Монмартръ“. Когато халифътъ се уморявалъ отъ разкоша на придворния животъ, харема, любимцитѣ, ласкателитѣ-поети, музиката и пиршествата — той търсѣлъ промѣна, търсѣлъ оная свобода, която дава простиятъ плащъ, вмѣсто коприната и скъпоценноститѣ.

Страната се управлявала отъ великия везиръ Яхия, който произхождалъ отъ знаменитото персийско семейство Бармекидитѣ; още при дѣдото на Харунъ той заемалъ високъ постъ въ държавата. Такива постове заемали сѣщо неговитѣ синове и роднини. Яхия билъ възпитателъ на Харуна: Кайзуранъ умъртвила своя най-голѣмъ синъ Хади и сложила на престола по-младия. Синътъ на Яхия, Фадлъ, забележителенъ полководецъ, командвалъ армията и билъ губернаторъ

на една далечна провинция. Ролята на това семейство била толкова голѣма въ епохата на разцвѣта на арабския халифатъ, толкова огромно било тѣхното влияние и богатство, че „вѣкътъ на Харунъ Аль Рашидъ“ съ същото право може да се нарече „вѣкъ на Бармекидитѣ“. И тѣхниятъ неочакванъ трагически край се явява най-мрачното събитие въ блѣскавото царуване на Харунъ Аль Рашидъ, най-тъмното петно върху паметъта на не приказния, а действително исторически багдатски халифъ.

Харунъ, наричанъ „царъ на царетѣ“, билъ отъ династията на Абасидитѣ (786—829). Той властвувалъ надъ огромна империя, която се простирала, номинално разбира се, отъ брѣговетѣ на Атлантически океанъ до степитѣ на Туркестанъ, отъ Черно море до Индия. Нейниятъ центъръ билъ Багдаты — градъ съ 800,000 жители, столица не само на халифа, но и на цѣла цивилизация, тая, която въ IX вѣкъ на нашата ера достигнала единъ разцвѣтъ, аналогично много по-голѣмъ отъ покъсния западенъ Ренесансъ. Бармекидитѣ управлявали съ голѣмо изкуство. Търговията и промишленостъта на страната разцвѣтѣли. Месопотамия се явила истински кръстопѣтъ на търговията на Изтокъ. Полетата давали приказна жътва благодарение на превъзходната система на оросяването. Пѣтища, мостове, крепости, дворци, джамии извиквали очудването на чужденцитѣ. А въ своя дворець халифътъ — просвѣтенъ меценатъ — събиралъ най-добритѣ поети, музиканти, учени, и съ тия събрания могли да съперничатъ само празниците на Бармекидитѣ, велможи съ изященъ вкусъ, любители на спороветѣ между ученитѣ и теолозитѣ. Тѣ, както и Харунъ въ първия периодъ на своето царуване, дълбоко почитайки Корана, внасяли въ религията на персийския духъ критика и тънко тълкувание.

Славата на Харунъ Аль Рашидъ се разнасяла далече задъ предѣлитѣ на Азия. Въ 800 година на халифа съобщили, че нѣкакъвъ кралъ на име Карлъ, властуващъ надъ невѣрнитѣ нѣкъде далече, още по-далече отъ Византия и арабска Испания, изпратилъ при него двама посланици съ странни имена — графъ Ландфридъ и графъ Сигизмундъ. Тѣхенъ преводчикъ билъ единъ еврейнъ на име Исакъ. Харунъ доста дълго накаралъ да чакатъ посланицитѣ на Карлъ Велики, тръгнали отъ Франция преди три години. Тѣ имали предъ халифа трудна задача: — кралътъ на франкитѣ искалъ да получи отъ Харунъ Аль Рашидъ правото да защищава християнитѣ-поклонници,

отправлящи се на Гроба Господень. Но предложътъ за посолството билъ избранъ другъ — още по-невиненъ. Карлъ твърде много обичалъ рѣдкитѣ звѣрове и си устроилъ въ Аахенъ истинска зоологическа градина. Той молѣлъ всемогщия халифъ да му подари единъ слонъ за своята звѣрилница. Халифътъ приелъ най-после посланицитѣ, но безъ особени почести, такива каквито той оказвалъ на посланицитѣ на китайския багдиханъ, византийския императоръ или индийския владѣтель. Двамата френски графове и източния евреинъ имали за това твърде скромненъ видъ. Но Харунъ благосклонно изслушалъ преведенитѣ отъ Исака приветствия отъ „Карле“, царствуващъ макаръ и въ далечна страна, но знаещъ за блѣсъка и могъществото на халифа. Харунъ заповѣдалъ да дадатъ на посланицитѣ на „Карле“ единъ хубавъ слонъ, а заедно съ това се съгласилъ и на другата молба на християнския кралъ: „Нека той защищава своитѣ едновѣрци на Изтокъ, стига съ това да не намалява властѣта и престижа на халифа“.

Графовеѣ Ландфридъ и Сигизмундъ си тръгнаха обратно. Съ тѣхъ тръгналъ и ловкитъ Исакъ, който каралъ слона. Презъ октомврий 801 година тѣ благополучно слѣзнали на каталонското пристанище Вандъ и се започнало триумфалното шествие на слона презъ цѣла Франция до самия Аахенъ, където Исакъ предалъ слона на Карлъ Велики, за негово най-голѣмо удоволствие.

Отношенията, които се създали между Харунъ Аль Рашидъ и краля на франкитѣ при посрѣдничеството на скромния евреинъ и голѣмия слонъ не се прекъснали. Карлъ Велики още нѣколко пѣти пращалъ посланици въ Багдате за разрешение на въпроситѣ, свързани съ „мандата“ на френската империя надъ християнската община на Изтокъ. Харунъ Аль Рашидъ на свой редъ изпратилъ въ Аахенъ посланици съ богати подарѣци. Преминаването по Франция на великолепитѣ арабски велможи, напомнящо източнитѣ приказки, направило не по-малко впечатление отъ изпратения преди нѣколко години слонъ отъ халифа.

Самъ Харунъ често пѣтувалъ изъ своето царство, като участвувалъ въ военни походи или ходѣлъ на поклонение въ Мека. Най-значително било поклонението въ 802 година. Халифътъ билъ съпровожданъ отъ двамата си синове — Еминъ и Мамунъ, великия везиръ Яхия и Джафаръ, също изпълняващъ везирска длъжностъ. Въ свещената стая Кааби халифа трѣбвало да разреши дълго измъчващия

го въпросъ, сѣдбоносенъ въпросъ за всѣки източенъ владѣтель — кого отъ синовѣтъ си да назначи за наследникъ на престола. „Владѣтелю на хората, — напомнялъ му старикътъ Яхия — всѣка грѣшка може да се поправи, освенъ тая, що се отнася до престолонаследието“.

Следъ дълги колебания, Харунъ решилъ да раздѣли властта между двамата си синове, като мислѣлъ по тоя начинъ да удовлетвори и тѣхнитѣ привърженици. Той прочелъ своята заповѣдь въ самия храмъ и накаралъ синовѣтъ си да се закълнатъ, че тѣ ще я уважаватъ. После, за по-голѣма важностъ, новата заповѣдь била закачена на стената на джамията. Но прислужникътъ, който вземалъ свитѣка, го изпусналъ и той се търкулналъ въ краката на халифа. Лошъ знакъ. Съ натъжжено сърдце се връщалъ въ своята столица Харунъ.

По пѣтя той се спрѣлъ въ Аибаръ, на Ефратъ, кждето имало халифски дворець. Джафаръ сѣщо ималъ тукъ свой разкошенъ домъ. И сега халифътъ билъ благосклоненъ къмъ своя любимецъ. Но нѣколко дена следъ пристигането, Джафаръ узналъ, че по заповѣдь на Харуна билъ убитъ неговиятъ секретаръ. Джафаръ, развълнуванъ, отишълъ въ двореца.

— Той бѣше невѣрующъ, — спокойно казалъ Харунъ. — Но ти не се вълнувай! Невѣрующия е презренъ човѣкъ. А Джафаръ си остава Джафаръ. Той и неговото семейство сѣ най-голѣмо украшение на моето царство.

И халифътъ заповѣдалъ да изпратятъ на Джафаръ и неговия братъ скѣпи подарѣци — дрехи и украшения. На другия день тѣ отишли заедно на ловъ, но вечерята Харунъ не поканилъ при себе си Джафаръ. „Азъ ще прекарамъ вечерята въ харема, а ти си отиди въ кѣщи и се весели. Твоя другаръ нѣма да те забрави“. Халифътъ не отишълъ въ харема. Той останалъ самъ и повикалъ при себе си Масуръ, най-вѣрния евнухъ.

— Иди веднага при Джафаръ и ми донеси главата му.

Масуръ стоялъ неподвижно, — така невѣроятна му се струвала заповѣдта. На устнитѣ на халифа се показала пѣна отъ яростъ. Евнухътъ се поклонилъ и излѣзълъ.

Следъ нѣколко минути той билъ въ дома на фаворита. Джафаръ слушалъ музика. Слѣпниятъ поетъ Абузакаръ свѣршвалъ своята пѣсенъ: „Не отивай далече. Нѣма човѣкъ, при когото презъ нощта или деня не би дошла смъртта“.

— Халифътъ те вика при себе си, — казалъ, ниско покланяйки се, Масуръ.

И едва тѣ излѣзли изъ вратата — и хората, които стояли въ засада, хванали Джафаръ, здраво го свързали и го отвели въ двореца. Масуръ влѣзълъ при халифа.

— Къде е главата на Джафаръ?

— Тукъ въ двореца, — отговорилъ Масуръ.

— Азъ ти заповѣдахъ да ми я донесешъ, не се бави, иначе ще хвъркне твоята глава!

Масуръ се върналъ въ стаята, където чакалъ свързаниятъ Джафаръ, и следъ нѣколко минути главата на другаря лежала предъ халифа на меденъ щитъ, — окървавена и съ угаснали очи.

А въ това време конници вече препускали къмъ Багдатъ и навсѣкжде, където Бармекидитѣ имали имения, дворци, видни привърженици. Да се арестуватъ всички, да се конфискува всичко, смѣнятъ отъ всички длѣжности — гласѣла заповѣдта на халифа. Привечеръ въ Багдатъ докарали на едно муле, като простъ ужасенъ товаръ, главата и трупа на Джафаръ. Тѣлото разкъсали на две части и го поставили на странични мостове на града. Главата висѣла надъ главния мостъ.

Потресающо било впечатлението, което направила тая неочаквана разправа съ Бармекидитѣ. Тѣ въплъщавали въ себе си хорското щастие и успѣхъ, удивлявали имъ се, завиждали имъ, но и ги обичали. И ето, съ едно махане на ржката на халифа всичко се срутило въ долината на смъртъта, затвора и униженията. Харунъ искалъ да унищожи всѣки споменъ за хората, които дали такъвъ блѣсъкъ и на самата негова слава. Той забранилъ публично да се произнася тѣхното име, да се пѣятъ за тѣхъ пѣсни; полицията разгонвала любопитнитѣ, които се събирали около тѣхнитѣ разорени домове. Но нещастieto станало така легендарно, както и успѣхътъ, и поетитѣ припомняли за сждбата на Бармекидитѣ, които призовавали хората да бдятъ надъ своето щастие. На когото то се усмихва, да не забравя трупа на Джафаръ, висящъ на багдатския мостъ.

Какво е предизвикало тая разправа съ Бармекидитѣ? Защо Харунъ така коварно и жестоко убилъ Джафара, който отъ детинство му билъ най-близкия човѣкъ? Той искалъ да унищожи семейството, което станало истински неговъ съперникъ въ властта; противъ

Бармекидитѣ интригувала и жената на халифа Зобеида, имаща надъ него голѣмо влияние. Но имало, вѣроятно, и други, по-интимни и по-дълбоки, причини. Харунъ далъ на Джафара за жена своята сестра Абасу, която той обичалъ така горещо, както и Джафаръ. Но въ любовта си къмъ Абасу халифѣтъ изпитвалъ не само другарски чувства, но и братска привързаностъ. Това е чисто източно сплитане на страститѣ и ревността, което изглежда е погубило Джафара, а съ него и цѣлото семейство на Бармекидитѣ.

За Харунъ настѣпилъ новъ периодъ въ живота, мраченъ периодъ на държавни затруднения, безпокойства, религиозенъ фанатизъмъ, душевна самотностъ. На прѣстена на халифа билъ изрѣзанъ девиза: „Богъ е опората на Харунъ“. Той заповѣдалъ да го замѣнятъ съ тревожното предупреждение: „Бѣди на поста, Харунъ!“

Въ разнитѣ краища на държавата се бунтували покоренитѣ племена. Харунъ самъ потушавалъ тия вѣстания. На два пѣти презъ последнитѣ години той воювалъ срещу Византия. Императоръ Никифоръ Логофетъ, щомъ стѣпилъ на престола, дръзко отказалъ да плати на халифа данѣцитѣ. „Императрицата, моя предшественица, ви считаше за «туръ», а азъ — за «пешка», — писалъ Никифоръ, очевидно, обичащъ шахмата. — Тя ви плащаше данѣкъ, тогава когато вие сами сте длѣжни да ни плащате двойно. Това е извинително само за една слаба и глупава жена“. Харунъ отговорилъ кратко: „Харунъ е повелителя на вѣрующитѣ. Никифоръ е християнско куче. Азъ прочетохъ твоео писмо, сине на езичницитѣ. Ти ще видишь моя отговоръ много по-скоро, отколкото ще го чуешъ“. Противъ „християнското куче“ Харунъ трѣбвало да води две войни. Втората се свършила въ 806 г. съ вземането на Хераклея и разгрома на грѣцката армия.

Презъ лѣтото на 808 г. избухнало вѣстание въ Бухара. Харунъ, безъ да гледа на своето неразположение (той билъ тогава 50-годишенъ) самъ застаналъ начело на войскитѣ. По пѣтя се разболѣлъ и легналъ въ Туса, малѣкъ персийски градъ. Пристигналиятъ отъ Индия лѣкаръ не помогналъ. Халифѣтъ не можалъ да спи, постоянно го мѣчели кошмари, явявали му се сѣнкитѣ на избититѣ, — трупѣтъ на убития му братъ, презъ който той прекрачилъ, качвайки се на престола, и окървавената глава на Джафаръ. Но сѣщевременно го обхващали и припадѣци на жестокостъ. Той заповѣдалъ да разстрелятъ брата на

водителя на бунтовниците въ негово присъствие, и не само да го разстрелятъ, но и да разрѣжатъ трупа на части. Не дочаквайки, впрочемъ, края на страшното зрелище, той изгубилъ съзнание.

На другия день Харунъ почувствувалъ, че смъртта приближава. Той заповѣдалъ да донесатъ материята за савана и самъ избралъ парчето отъ тънко платно. После го изнесли въ градината. Тукъ той посочилъ мѣстото за своя гробъ и заповѣдалъ въ негово присъствие да се изкопае гроба въ червената глинеста земя. После той си написалъ завещанието, разпредѣлилъ голѣми суми на близките си и бедните и вече спокойно очаквалъ своя край. „Не се грижете за мене, — говорѣлъ той, — никой отъ моите прадѣди не е умиралъ спокойно. Мислете за това какъ да се потуши въстанието“. Той умрѣлъ на 24 мартъ 809 г. Неговите последни думи били: „Харунъ е владиката на вѣрующите. Въ неговия родъ умѣятъ да умиратъ“.

Халифътъ билъ погребанъ въ гроба, изкопанъ предъ неговите очи. Направили му разкошенъ мавзолей. Платани шумѣли надъ паметника и въ тѣхните клоне пѣвели птици. Минали години и столѣтия, и следъ четири вѣка не останала нито следа отъ мавзолея на великия халифъ. Армиите на варварите разрушили всичко, и последните остатъци отъ цивилизацията на Харунъ Алъ Рашидъ.

Но отъ изчезналата гробница излѣзълъ новиятъ образъ на Харуна, още по-великолепенъ и вече безсмъртенъ. Предъ него се открили вратите на легендата, чудесните градини на Хиляда и една нощъ.

МОПАСАНЪ

Мопасанъ е починалъ въ Парижъ, въ лѣчебницата на д-ръ Бланшъ, 1893 година.

Литературнитѣ кръгове и обществото презъ това време били извънредно развълнувани отъ тая смъртъ и отъ всичко, което я предхождало.

Вълнували се най-много за обстоятелствата, при които е заболѣлъ знаменитиятъ писателъ, пазени до тогава въ пълна тайна.

Разказвали се хиляди небивалици, обявявали Мопасанъ за лудъ отпреди години, дори му изпращали изрѣзки отъ вестницитѣ, гдето се пишело, че той вече е поставенъ въ лудницата, макаръ че прекарвалъ на Ривиерата, по съветитѣ на лѣкаритѣ; пускали се слухове, че „тоя кумиръ на женитѣ и пѣвецъ на радоститѣ въ живота“ лиже стеницѣ на своята камера, намира се въ състояние на пъленъ идиотизъмъ. После съ всички способности се опитвали да проникнатъ при него въ лѣчебницата.

Какво е ставало всъщностъ? Какъ е прекаралъ последната година отъ своя животъ тоя „вплътенъ идеалъ на своята епоха“, както го наричали мнозина? Какво е било това тайнствено безумие? Откъде се е взело то въ тоя силенъ, жизнерадостенъ човѣкъ, неутолимъ спортистъ и любовникъ?

Жоржъ Норманди пръвъ открива тайната за последнитѣ дни на Мопасанъ въ своята книга за него.

Майката на Мопасанъ, Лора де Мопасанъ, за която Норманди говори, че е достойна да раздѣли славата на своя синъ, тъй като тя първа е развила и възпитала въ него любовъ къмъ литературата, презъ цѣлия си животъ страдала отъ една тайнствена болестъ, малко позната тогава, която се нарича сега Базедова болестъ. Признацитѣ на тая болестъ се изразявали въ увеличението на сърдцето, очитѣ, шията. Тя „прави погледа блестящъ и неподвиженъ, а изражението на лицето трагическо“.

Тази болест прави нервната система необикновено чувствителна, парализира мускулитѣ на лицето и очитѣ, прави болния раздражителенъ, неспособенъ за дълго да остане на едно мѣсто, става причина за силно главоболие, поврежда всички по-важни центрове на организма.

За бащата, Густавъ де Мопасанъ, сж известни твърде малко факти. Той починалъ доста старъ отъ параличъ, въ Сантъ Максимъ. Братътъ на Мопасанъ, Ерве, въ разцвѣта на силитѣ и младостта си внезапно заболѣлъ (отъ слънчевъ ударъ, по увѣрението на родителитѣ) и следъ нѣколко месеци умрѣлъ въ лудницата. Тая смъртъ произвежда силно впечатление на Мопасанъ — въ лѣчебницата на д-ръ Бланшъ, въ съня си, той постоянно се възвръща къмъ покойния си братъ, къмъ неговия гробъ.

Остава братътъ на майката, Алфредъ льо Пуатевенъ, чието необикновено сходство съ Мопасанъ обръща вниманието на всички.

Това сходство било толкова голѣмо, че Флоберъ пише на своята другарка отъ детинство, Мопасановата майка: „Въпрѣки разликата въ годинитѣ, азъ виждамъ въ твоя синъ «другаръ». При това, той така много ми напомня моя беденъ Алфредъ! Понѣкога ме покъртва това сходство, особено когато той отпуска глава, четейки своитѣ стихове“. (Мопасанъ е започналъ най-напредъ да пише стихове).

Норманди прибавя:

„Има нѣкаква ужасна сждба въ това, че малко известниятъ животъ на Алфредъ льо Пуатевенъ е каточели точенъ ескизъ на славния животъ на Мопасанъ, който и физически прилича на своя вуйчо“. Животътъ на Алфредъ е билъ въ голѣма степенъ мжчителенъ поради неговата нервностъ, постоянна самокритика, раздвоение, невѣроятна чувствителностъ, разкъсвана отъ самолюбие и неизмѣрима гордостъ: „тия великолепни, своеобразни недостатъци“ се отличавали съ непорядъчностъ, неумѣреностъ, „екцеси отъ всѣкакъвъ родъ“, безпжтство и оргии.

Такава е наследствеността у Мопасанъ.

Билъ ли е той боленъ отъ болестта на майка си?

Този въпросъ се е поставялъ неведнѣжъ, но точенъ отговоръ лѣкаритѣ не даватъ.

А между това известно е, че въпрѣки неговата великолепно-здрава външностъ, необикновената му издържливостъ въ труда и

спорта и ненаситеностъ въ любовта, той още на младини страда отъ непонятно главоболие, безсъници, и че въ 1880 г. у него се явява странна болестъ въ очитѣ, „неволно заставаща го да си спомни за ония времена, когато неговата майка била принудена отъ лѣкаритѣ да живѣе въ тъмнота, тъй като и най-малката свѣтлина я карала да вика отъ болки“. Въ 1885 г. дѣсното око на Мопасанъ не може вече да понася и най-малкото напрежение, храносмилането е съпроводено съ извънредно силни болки въ кръста, нервно сърдцебиене, приливи на кръвта въ главата; презъ време на пристѣпа на главоболието повърхността на ржцетѣ, така, както и гърбътъ, изгубватъ чувствителността си; и всичко това твърде много схожда съ болестта на Лора Мопасанъ. И ето, този блестящъ и щастливъ нагледъ, но въ сжщностъ мжчителенъ животъ идва къмъ своя край.

Мопасанъ е на Ривиерата въ Канъ, гдето сж го изпратили неговитѣ лѣкари. Силитѣ му го напуцатъ. Той напразно се опитва да продължи романа „Angelus“, който не може да продължи повече отъ петдесета страница. Той вече чувствува, че „мисълта помалко избѣгва изъ неговия мозъкъ, изтича като вода изъ решето“.

Съ него ставатъ странни работи: като излиза на разходка, той срѣща по пжтя въ Грасъ до гробищата видение, следъ обѣдъ му се струва, че рибата, която токущо е изялъ, „е влѣзла въ дробоветѣ му, и че той може да умре отъ това“... Той се бори съ мъглитѣ, все по-често замайващи неговото съзнание, опитва се да успокои майка си, която живѣе въ Ница, мълчаливо търпи предизвикателствата на приятелитѣ и враговетѣ си, които на всѣка стѣпка, печатно и устно, го провъзгласяватъ за лудъ, пише завещание...

На 31 декемврий 1891 год. слънцето залѣзва задъ Естрелъ съ особено великолепие.

— Азъ никога не съмъ виждалъ подобна феерия въ небето! — замислено говори Мопасанъ на своя слуга Франсуа, любувайки се на залѣза. — Това е истинска кръвъ...

На другия день той става въ седемъ часа, като се готви да трѣгне съ сутрешния влакъ при майка си въ Ница. Но презъ време на бръсненето той изпитва странно неразположение — струва му се, че нѣщо закрива очитѣ му. Той е готовъ да се откаже отъ пжтуването, говори за това на Франсуа, но последниятъ го успокоява, донася му обикновената закуска — чай и две яйца.

Следъ закуската му става по-добре, той поглежда множеството получени писма и мърмори:

— Пожелания, все пожелания!

Поздравленията на матроситѣ отъ „Бель-Ами“ (собствената му яхта) го трогватъ извънредно много. Той отива при тѣхъ, дълго и приятелски разговаря. Въ десетъ часа той е решенъ да тръгне.

— Иначе майка ми ще помисли, че съмъ боленъ...

Тръгватъ съ Франсуа. По пѣтя той не вдига очи отъ зеленогължбовото блестящо море и говори: великолепно време за разходка съ яхта!

На закуската у майка си той, по думитѣ на Франсуа, е спокоенъ, яде съ голѣмъ апетитъ. Г-жа Мопасанъ, напротивъ, намира, че нейниятъ синъ е твърде възбуденъ. Той извънредно силно я прегърналъ при срещата имъ, благодарение на него настроението на масата е малко повишено. А по твърдението на постоянния лѣкаръ на г-жа Мопасанъ, той бълнува презъ време на закуската, говори за нѣкакво събитие, за което билъ предупреденъ чрезъ едно „хапче“... Като забелязва общото удивление, той постихва малко и седи до края на закуската опечаленъ.

Франсуа разказва, че той и неговиятъ господарь мирно и тихо си заминали въ 4 часа за Канъ и като се почувствувалъ Мопасанъ свободенъ, облѣкълъ си копринената пижама и се нахранилъ отлично. Г-жа Мопасанъ, напротивъ, казала, че синътъ ѝ обѣдвалъ у нея, и че презъ време на обѣда тя съ ужасъ забелязала, че той бълнува. Тя се опитала да го склони да остане да преспи, но той отговорилъ, че трѣбва непременно да бѣде въ Канъ. Най-последно, като забравила собствената си болезненостъ, потресена отъ неговия безуменъ изгледъ, тя го хванала за краката и започнала да го моли, да пощади старостта ѝ, да не излиза въ такова състояние, да остане... Безъ да слуша, можеби, несъзнавайки кой говори съ него, той я отблъсналъ, и бърборейки, люшкайки се, едва крепенъ на краката си, излѣзълъ навънъ и се изгубилъ въ нощната тъмнина.

Както и да е, най-последно той е у дома си. Франсуа му дава презъ нощта една чашка ромъ. Той се оплаква отъ силни болки въ гърба. Франсуа му поставя вендузи и той се успокоява. Въ дванадесетъ и половина той е въ леглото. Като забелязва, че е затворилъ очи, Франсуа на прѣсти, тихо си излиза. Но скоро следъ това се звъни: нѣкаква

тайнствена телеграма. Франсуа не се решава да безпокои своя спящ господарь.

Въ два безъ четвъртъ той скача, разбуденъ отъ страшень шумъ, идещъ отъ стаята на Мопасанъ. Той се хвърля бързо къмъ нея. Мопасанъ се обръща къмъ него, бледенъ, съ разтреперани ржце, съ окървавено гърло:

— Погледнете, Франсуа, какво направихъ! Азъ си прерѣзахъ гърлото... Това е вече истинско безумие...

Следъ самонараняването на Мопасанъ, Франсуа съ помощта на матроситѣ го свързва, — за което се употребяватъ голѣми усилия — и повиква лѣкаръ... Нѣколко дня следъ това тълпата се събира на перона на Канската гара и съ сладострастно любопитство и ужасъ гледа знаменития писателъ, който едва се държи на краката си, подържанъ отъ едната страна отъ Франсуа, отъ другата отъ изпратения отъ Парижъ болниченъ служителъ, и съ шъпотъ си предава единъ на другъ, че подъ палтото му има усмирителна риза, че го отвеждатъ въ лудницата...

И ето Мопасанъ е въ лѣчебницата на д-ръ Бланшъ, въ Паси, недалече отъ улица Ренуаръ, въ дома, който нѣкога е принадлежалъ на знаменитата Ламбалъ, убита презъ време на революцията отъ парижката тълпа.

Като влиза въ тоя домъ за умопобъркани, отъ който винаги се плашелъ и къмъ който го тласкалъ неумолимо животътъ, той вече не съзнавалъ кжде го завеждатъ. Той говори съ голѣма мжка, узнава нѣкои отъ присѣтствуващитѣ, но се намира въ състояние на дълбоко безразличие и притѣснение. Превързватъ му раната на шията и го свързватъ за леглото. Той покорно се подчинява, но се отказва отъ всѣкаква храна и се оплаква отъ нетърпими болки, пие само малко вода...

Цѣлата първа седмица минава въ дълбоко безразличие. Той все мълчи, само се оплаква, че сж му откраднали половината ржкописи отъ неговия последенъ романъ; следъ вземането на даденитѣ му отъ лѣкаря хапчета, той казва, че едно хапче му е влѣзло въ бѣлитѣ дробове. Но постепенно той се оживява. Обвинява д-ръ Г. въ кражба на вино отъ неговия куфаръ. Иска да държатъ отворена вратата на неговата стая — „за да излѣзе дяволътъ изъ нея“... Струва му се, че

живѣе въ кжца, пълна съ сифилистици, отъ които се е заразилъ. Презъ цѣлото време се вслушва въ нѣкакви непознати гласове...

Като става за пръвъ пжтъ отъ леглото, той стои около единъ часъ правъ, слушайки тия гласове.

По-късно той се оплаква, че д-ръ Г., къмъ когото той отъ самото начало изпитва една непонятна ненавистъ, искалъ да го убие отъ ревностъ къмъ нѣкакви две дами, като го заставялъ да се измие съ медъ.

На 11 януарий, следъ лошо прекарана нощъ, презъ която често ставалъ и чель молитви, той отново говори, че въ неговата стая е влѣзълъ дяволтъ. После, презъ деня си измива цѣлото тѣло съ минерална вода и се отказва отъ всѣкаква храна, освенъ бульона, оплаква се, че „солта се просмуквала отъ мозъка и тѣлото му“...

Настжпва временно подобрение. Раната на шията зараства. Той се поправя до тамъ, че една сутринъ преглежда своитѣ писма, вестници. Но скоро следъ това започва да разказва за своята способностъ да вижда на необикновено далечно разстояние, описва прекрасни пейзажи въ Русия и Африка. Презъ нощта говори продължително съ нѣкого — обърнатъ къмъ стената.

На другия день д-ръ Мерио излиза съ него на разходка въ коридора на болницата. Той често се спира и беседва съ нѣкакъвъ въображаемъ спжтникъ. После започва настойчиво да разглежда паркета: оказва се, че по паркета „пълзятъ насѣкоми, които изпускатъ морфий на далечно разстояние“... Вечерта съобщава, че е осждилъ на шесть месеца затворъ нѣкакъвъ човѣкъ, за изнасилена отъ него млада девойка, и че се сношава съ мъртвитѣ.

— Понеже мъртви нѣма...

Презъ нощта му се струва, че слуша виковетѣ на парижката тълпа подъ прозорцитѣ си, — известно ли му е било кървавото минало на тоя домъ? — прави опитъ да се хвърли презъ прозореца, иска револверитѣ си. Заспива едва сутринята, къмъ два часа. Презъ цѣлото време на другия день говори за мъртвитѣ, беседва съ Флоберъ, съ брата си Ерве:

— Тѣхнитѣ гласове сж доста слаби, и каточели идватъ доста отдалече...

После говори, че е написалъ на папа Левъ XIII писмо, въ което го съветва да се правятъ такива гробове, дето студена и топла вода

постепенно да измива тѣлата на мъртвитѣ, а малкото прозорче върху мавзолея да позволява да се съобщаваме съ покойниците.

Презъ цѣлото останало време той постоянно се възвръща къмъ мислитѣ си за Бога, за смъртта и мъртвитѣ, за своето величие.

Той говори, че Богъ „вчера, следъ закуската го е обявилъ отъ Айфеловата кула за свой синъ и Исусъ Христосъ“; отново се отказва отъ всѣкаква храна, като мисли, че се намира въ агония, иска причастие, готви се за дуелъ съ Казанякъ и генералъ Феврие и въ края на краищата се обръща къмъ стената, и отново води дълга беседа съ своя умрѣлъ братъ.

И така се продължава презъ цѣлата нощъ. Той високо увѣрява нѣкого, че не е написалъ нѣкаква статия въ „Фигаро“. Най-последно той вика:

— Ако тая статия е подписана съ моето име — това е лъжа! Азъ нѣмамъ никакви връзки съ „Фигаро“. Азъ не съмъ писалъ въ „Фигаро“. Това бѣше на улицата, на пладнѣ! Облаци закриваха Айфеловата кула.

После съобщава, че сж му откраднали 600 хиляди франка.

Следъ добрия обѣдъ той за пръвъ пѣтъ се опитва да седне да пише, да седне на работа, оставена отъ „вчера“, но не може да пише, и отправя само телеграма до майка си:

— Ти ще получишъ утре. Ние намѣрихме въ кѣщи 600,000 фр. Искаха да ги скриятъ въ кѣщи. Парижанитѣ сж яростни къмъ мене, понеже мириша на соль. Причиниха ми ужасни болки, разпориха ми стомаха. Скоро ще има голѣмо откритие.

И все бѣлнува, бѣлнува:

— Моятъ братъ, погребанъ преди две години, се върна тая сутринъ и се удави въ Сена... Тая сутринъ азъ взехъ лѣкарство, което ме съвсемъ замая: азъ вече нѣмамъ нито сърдце, нито черенъ дробъ. Въ стаята пробиха дупка и той влѣзе тая сутринъ въ леглото ми, за да ме убие...

— Моята кѣща въ Парижъ я разграбиха...

— Генералъ Негрие изпрати лѣкаръ да ме прегледа, и всичко това е заради моитѣ демонически планове...

— Събра се цѣлата тѣла да ме убие, понеже азъ разрушихъ своя домъ...

— Вие ме слушате, императоре? Въ тая минута сж извършени хиляди престѣпления...

Неговото въображение все повече се разпалва.

— Азъ имамъ изкуственъ стомахъ, и затова не може да понася месо...

Струва му се, че „солта е направила три отвърстия въ неговия черепъ, и мозъкътъ му изтича оттамъ“.

Казва, че го държатъ въ тая болница по заповѣдь на Военното министерство, че Ерве моли — да разширятъ неговия гробъ, че Франсуа го е ограбилъ, задигналъ му 70 хиляди франка, че той умира и иска да се изповѣда, иначе го очакватъ мжкитѣ на ада, че Франсуа е изпратилъ писмо до Бога, въ което го обвинява въ скотоложество...

И въ неговия мозъкъ безкрайно се редятъ все едни и сѣщи представи. Всички минали негови изпитания, мисли, тревоги, всички предишни опити да узнае отъ медицинскитѣ книги нѣщо за своята ужасна болестъ — всички се възвръщатъ къмъ него, но въ какъвъ видъ!

Въ бълнуванията си той вижда все едно и сѣщо: убийства, преследвания, Богъ, смъртъ, пари... Така се изразяватъ у него предишнитѣ сложни мжчителни мисли — толкова пжти съ такава точностъ, съ такава хубостъ и изящество изказани отъ него.

И колкото по-нататкъ отиваме, толкова повече безредието въ неговия мозъкъ се увеличава. Той говори понѣкога по цѣли дни и нощи, крещи, жестикулира...

Посещенията на познатитѣ му го довеждатъ до мрачно и тежко състояние. Той почти не говори съ тѣхъ, отговаря съ недоволенъ видъ, мърмори нѣщо. Можеби подсъзнателно, спомняйки си, че е боленъ отъ Базедова болестъ и че не трѣбва да бжде слабъ, той изведнажъ започва да яде много.

На пролѣтъта отъ него е останала само сѣнката отъ предишния човѣкъ. Онѣзи, които сж го виждали немного преди смъртъта, казватъ, че лицето му приличало на прѣстъ, плещитѣ били прегърбени, устата разтворена. Когато седѣлъ въ градината подъ пролѣтнитѣ гължбови облаци, той безсъзнателно си поглаждалъ брадата...

ГАСПАРЪ ХАУЗЕРЪ

На 28 май 1828 г. на пазарния площадъ въ Нюренбергъ, пустиненъ въ празникъ, случаенъ минувачъ забелязалъ единъ страненъ юноша. Петнадесетъ годишенъ на видъ, лошо облѣченъ, той се озърталъ наоколо, незнаейки, очевидно, кжде да отиде и държащъ въ ржцетѣ си нѣкакво писмо. На всички въпроси юношътъ отговарялъ съ нечленораздѣлни звукове, но можель да напише своето име — Гаспаръ Хаузеръ. Въ писмото имало молба да бжде приетъ, като синъ на старъ войникъ, въ кавалерийския полкъ. Така за пръвъ пжтъ се появилъ този Гаспаръ Хаузеръ, комуто било сждено да бжде една отъ историческитѣ загадки, отъ рода на Желѣзната Маска или малкия затворникъ Тамплъ. Тази загадка не била разрешена, независимо отъ всички търсения, до самата смъртъ на Гаспаръ, убитъ сжщо тайнствено и странно, четири години следъ своето появяване. Ней били посветени после десетки книги и въ Германия сжществува още специално общество, което изучава „Гаспаровия въпросъ“. То не го е решило и до сега, но, можеби, на стогодишния въпросъ ще тури край токущо излѣзлата книга на Едмондъ Бапстъ, бившъ френски посланикъ. Като се основава на неизвестни до сега архивни документи, авторътъ подробно разказва тази история отъ борбата за баденския престолъ, жертва на която станалъ нещастния Гаспаръ Хаузеръ. Този „сиракъ на Европа“, както го наричали, билъ въ действителность законенъ наследникъ на баденския престолъ, — синъ на великия баденския херцогъ Карлъ и неговата съпруга Стефания Богарне, роденъ въ 1812 година.

Такава догадка за произхождението на Гаспаръ разказвали още презъ неговия животъ, но едва сега тя може да се счита напълно доказана. Наистина, много подробности оставатъ неясни, безъ да се гледа на това, че Едмондъ Бапстъ могълъ да използува материалитѣ на баденската и френската архиви. Документитѣ, отнасящи се до сждбата на Хаузеръ, баденскитѣ херцози щателно търсели и унищожавали. Въ архивитѣ на Ке д'Орсе сжщо нѣма никакви книжа, даже донесения на

посланицитѣ непосредствено за Хаузеръ. По всички данни, кралъ Луи Филипъ ги прибралъ, по молбата на баденския херцогъ Леополдъ, който узурпиралъ престола.

Възможно е, обаче, че окончателна свѣтлина върху историята на Гаспаръ Хаузеръ ще дойде отъ Русия. Великиятъ князь Николай Михайловичъ, известенъ историкъ, събралъ много документи, доказващи, че Хаузеръ билъ действително синъ на великата херцогиня Стефания. Той получилъ даже въ 1913 г. отъ баденския принцъ Максъ обещание, че когато встѣпи на престола, ще пренесе праха на Гаспаръ въ гробищата на херцозитѣ. Но Максъ Баденски станалъ не херцогъ, а само последенъ канцлеръ на империята, въ навечерието на падането ѝ. Великиятъ князь загиналъ отъ рѣцетѣ на болшевикитѣ, но ако неговитѣ архиви сѣ цѣли, то въ тѣхъ, вѣроятно, сѣ запазени документитѣ за драмата на баденския престолонаследникъ, наричанъ Гаспаръ Хаузеръ.

Историята на борбата за престолъ, която ставала въ Карлсруе, малкия дворъ на баденскитѣ херцози, продължавала много години, би напомняла персонажа и нравитѣ на оперетачнитѣ херцогства, ако жертва на тѣзи сложни и комически интриги не бѣ станало въ нищо невиновното дете.

Въ 1787 г. баденскиятъ херцогъ Карлъ Фридрихъ, 60 годишенъ старецъ, който овдовѣлъ преди четири години, се оженилъ за младата фрейлина Луиза фонъ Хейербергъ, която той наградилъ съ титла графиня Хохбергъ. Макаръ бракътъ да билъ морганатически, но преди вѣнчаването херцогътъ подписалъ „гарантенъ актъ“, който давалъ право на престола на бждащитѣ синове на графинята, въ случай на пресичането на мъжката линия отъ първия бракъ на херцога. Последната представлявали, освенъ наследника на престола, принцъ Карлъ Людвигъ, на свой редъ имащъ синове, и още двама сина. По всичко изглеждало, че шансоветѣ на престола за бждащото потомство на графиня Хохбергъ били съвършено нищожни, но честолюбивата жена, веднага завладѣла стария херцогъ въ рѣцетѣ си, силно вѣрвала въ своя успѣхъ и своето умение. Въ 1790 г. и въ 1792 г. графиня Хохбергъ родила двама синове и отъ тогава цѣлата нейна мисль била насочена къмъ една цель — да ги постави на една нога съ принцоветѣ отъ херцогска кръвь — (за това било нужно признаването на

„гарантния акт“ отъ семейния съветъ), — и всячески да обезпечи своето и тѣхното материално положение.

Въ 1801 г. починалъ при нещастенъ случай престолонаследникътъ Карлъ и наследникъ на престола станалъ неговиятъ синъ, съвсемъ още младия принцъ Карлъ, братъ на руската императрица Елисавета Алексеевна. Тѣхната майка, принцеса Амалия, вдовица на загиналия престолонаследникъ, въ тази борба за престолъ, която се разиграла презъ следващитѣ години, се явила като главна противница на графиня Хохбергъ. Сама сжщо честолюбива жена, принцеса Амалия се стараела да държи сина подъ свое изключително влияние и за това избрала съмнително срѣдство — тя поощрявала вкуса на юношата къмъ ниски развлѣчения, познанство съ съмнителни хора и т.н. Въ това сжщо направление действувалъ на принца и неговиятъ дѣдо, вече старъ бохема, маркграфъ Людвигъ, безпжтенъ пияница, станалъ възлюбенъ на графиня Хохбергъ. Самиятъ старецъ херцогъ ослабвалъ все повече, изпадналъ окончателно подъ властта на графинята и покривалъ, независимо отъ своето болезнено скжперничество, всички нейни чекове — графинята умѣела и обичала да прахосва.

Въ комедията на интригитѣ на тѣзи малки титуловани актьори презъ 1805 г. влѣзла една фигура отъ съвсемъ другъ калибъръ — императоръ Наполеонъ, тогавашния властитель на Европа. За борба противъ Австрия и Прусия той търсѣлъ съюзници и войници отъ малкитѣ нѣмски владѣтели. Прекроявайки европейската карта, той считалъ брака най-добро срѣдство за това. Своята страсть да оженва другитѣ той превръщалъ въ политическо оржжие и него искрено го занимавала възможността да се разпорежда не само съ чуждитѣ корони, но и съ семейната сждба на тѣхнитѣ носители. Принцъ Карлъ билъ вече сгоденъ съ баварската принцеса Августа. Наполеонъ разстроилъ този бракъ и омжжилъ принцесата за своя шурей Евгений Богарне. На принцъ Карлъ той предложилъ въ замѣна друга невѣста — Стефания Богарне, племеницата на Жозефина. Съвсемъ млада девойка, „дивачка“, още не завършила учението въ пансиона, тя никога не мечтала да стане принцеса. Некрасивиятъ, не свѣтски принцъ Карлъ не ѝ, се понравилъ, когато пристигналъ въ Парижъ, но волята на императора била законъ.

Великият херцог се съгласил за брака на своя внукъ. За това помагала и графиня Хохбергъ, която се надѣвала да намѣри въ лицето на Наполеонъ поддръжка за своитѣ деца. Но принцеса Амалия, въ очитѣ на която Наполеонъ билъ простъ „узурпаторъ“ и при това врагъ на нейния зетъ, руския императоръ, решително се възпротивила на брака. Тя не се стѣснила да каже прямо на Наполеонъ, че годеницата е отъ твърде низко произхождение: — „Ако тя бѣше ваша дъщеря, — тогава работата е друга“. „Това може да се поправи, — възразилъ Наполеонъ, — азъ ще я осиновя, тя ще бжде императорско височество“. На Амалия нищо не оставало, освенъ да се съгласи. На 7 априль 1806 г. сватбата на принцъ Карлъ съ осиновената дъщеря на императора била отпразднувана съ голѣма тържественостъ въ Тюйлериския дворець.

Въ Карлсруе принцътъ скоро се върналъ къмъ предишния си безпжтенъ животъ и съвсемъ забравилъ за своята жена. Такъвъ бракъ, който не обещава въ деца, не влизалъ въ планетѣ на Наполеонъ. Чрезъ своя посланикъ той зорко следилъ за поведението на принца, самъ писалъ на херцога и най-после, излизайки вѣнъ отъ себе си, поискалъ изгонването изъ графството на маркграфъ Людвигъ, главния развратителъ на Карла и други негови близки другари. А принцъ Карлъ той решилъ да застави да бжде мжжъ на Стефания. „Този бракъ бѣше глупостъ, — казалъ той, — но когато е направена глупостъта, трѣбва да се поправи. Този бракъ ще даде резултати“. Действително, съпрузитѣ се помирили и въ 1810 г. Стефания родила момиче. Следъ четири дена станало още по-важно събитие — починалъ старецътъ великъ херцогъ и престолонаследникътъ Карлъ се възкачилъ на престола. Изминала се година, и херцогиня Стефания забременѣла отново. Надѣвали се, че този пжтъ ще бжде синъ — наследникъ на престола.

Положението на графиня Хохбергъ, следъ смъртъта на великия херцогъ, нейнъ мжжъ, разбира се, се измѣнило. Тя изгубила своята главна опора, безъ да достигне за своитѣ синове дори това, което тѣзи вече възрастни хора сами желали — да бждатъ въведени въ княжеско достойнство. Противъ тѣзи домогвания силно въставалъ френския посланикъ Николай, но въ 1812 г., когато Наполеонъ, отправяйки се за руския походъ, преминалъ презъ Германия, графинята мислѣла да получи непосредствено съгласие отъ него. Великиятъ херцогъ отишелъ да срещне императора и обещалъ на графинята да ходатайствува за нейнитѣ синове. Той, обаче, не изпълнилъ своето

обещание, тъй като молѣлъ Наполеонъ, и съ успѣхъ, за друго — да разреши на неговия дѣдо, маркграфъ Людвигъ, да се върне въ Карлсруе. Къмъ тази молба подбуждала великия херцогъ и неговата майка. Амалия била недоволна отъ помирението на нейния синъ съ Стефания и на нейното влияние искала да противопостави — макаръ дори вредно — влиянието на котилото на Людвигъ. Когато великиятъ херцогъ се върналъ отъ срещата съ Наполеонъ, графиня Хохбергъ я очаквалъ двоенъ ударъ. Разрушавала се отдавнашната мечта на честолюбивата жена — да издигне своитѣ синове до по-високъ рангъ и, второ, връщалъ се маркграфъ Людвигъ, съ когото тя не само че отдавна прекъснала интимнитѣ отношения, но и била въ открита вражда.

Какъ да се поправи положението? Графинята измислила единъ смѣлъ планъ. На 29 септемврий 1812 г. великата херцогиня Стефания родила синъ.

Три дена преди това жената на единъ работникъ отъ тъкачната фабрика, която принадлежела на графинята, Христофора Блехнеръ, родила момче, кръстено на 4 октомврий. Това дете графинята решила да замѣни съ новородения принцъ. Тя не мислѣла да убива сина на Стефания. Той трѣбвало да бѣде само заложникъ, който може да се използва, за да се получатъ отъ великия херцогъ отстъпки въ полза на синоветѣ на графинята. Графинята не се съмнявала, че когато тя открие на принца, че неговиятъ синъ е откраднатъ, той ще отстъпи на всичко, за да го получи обратно.

Замѣната се извършила вечеръта на 15 октомврий съвършено незабележано. Мнимиятъ принцъ, вѣроятно, се простудилъ при пренасянето, заболѣлъ и на другия денъ умрѣлъ. Тази смъртъ предизвикала много коментарии и обвинения противъ лѣкаритѣ. Стефания оплаквала детето, бавно поправяйки се отъ трудното раждане. Графинята, разбира се, мълчала. Не само че нейното престѣпление било безполезно, но се измѣнили съвършено ония сили, които биха могли да повлияятъ на сѣдбата на нейнитѣ деца. Следъ неуспѣха въ руския походъ на Наполеонъ, владѣтель на Европа станалъ Александъръ I и неговитѣ съюзници. Въ края на ноемврий Александъръ I съ жена си пристигналъ въ Карлсруе, а руската императрица била решително враждебна на графиня Хохбергъ.

Какво станало съ похитения принцъ? Детето било дадено на една дойка, родилка на Блехнерови, после въ 1815 г. то било изпратено въ военния лазаретъ въ Бейхенъ, близко до Баденъ, а въ 1819 год. нещастния Гаспаръ билъ настаненъ вече на баварска територия у лесничея Францъ Рихтеръ, близко до Тилза. Тукъ юношътъ прекаралъ нѣколко години въ нѣкаква мрачна катакомба и станалъ отъ това ако не полуидиотъ, то „хилаво дете“, както се появилъ въ 1828 год. на нюренбергския площадъ.

Въ това време се родилъ и умрѣлъ вториятъ синъ на Стефания, после починалъ великиятъ херцогъ Карлъ, и на престола се възкачилъ неговиятъ дѣдо и другаръ отъ гуляитѣ маркграфъ Людвигъ. Той се примирилъ съ графиня Хохбергъ, и нѣма съмнение, че тя му е открила своята тайна. Той, разбира се, нѣмалъ желание да се отказва отъ правата си. Нали изчезването на малкия принцъ дало престола на Людвигъ. Но наследникъ на престола, при бездетността на Людвигъ, ставалъ, най-после, синътъ на графинята Леополдъ, — и тя извършила престѣпленieto не напразно. Графинята умрѣла въ 1820 г. Тя ли сама е съобщила на синоветѣ си историята за смѣната на децата, или това направилъ Людвигъ, е неизвестно, но графове Хохберги знаели тайната на нощта 15 октомврий. Разбира се, по заповѣдъ на великия херцогъ Людвигъ, Хаузеръ билъ отстраненъ отъ баденската територия. Остава, обаче, загадка, по херцогска ли заповѣдъ или по лична инициатива на лесничея Рихтеръ, комуто станалъ въ тежестъ неговиятъ питомецъ, — Гаспаръ билъ изпратенъ въ Нюренбергъ. Въ всѣки случай този Рихтеръ довелъ Гаспаръ до Нюренбергъ и го оставилъ предъ градскитѣ врати.

Юношътъ намѣрилъ въ Нюренбергъ добри хора, които взели участие въ неговата сѣдба и се постарали — това правелъ знаменития криминалистъ професоръ Файербахъ — да разгадаятъ престѣпленieto, жертва на което станалъ Гаспаръ. Файербахъ попадналъ на вѣрни следи, но не можалъ да ги задълбочи. Юношътъ се научилъ да говори, пише, даже да свири на цигулка, макаръ послѣдствията отъ тежкитѣ детски години да не се изличили напълно.

Въ 1830 г. великиятъ херцогъ Людвигъ умрѣлъ и на престола се възкачилъ синътъ на графиня Хохбергъ, Леополдъ. Неговото положение на престола се указало трудно, когато и той получилъ потвърждения, че баварскиятъ кралъ има намѣрение да се намѣси въ

сждбата на Гаспаръ, — трѣбвало да се отстрани този възможенъ съперникъ. На 14 декемврий 1833 г. Гаспаръ билъ смъртно раненъ въ Аисбахския паркъ, кждето го повикало на свиждане едно неизвестно лице. Убиецътъ се скрилъ, но се запазило предание, доста основателно, че това билъ довѣрника на жената на Леополдъ, великата херцогиня София, майоръ Хепенхоферъ. Когато следъ нѣколко години той умрѣлъ и билъ погребанъ въ Бреслау, паметникътъ на неговия гробъ се разрушавалъ систематически отъ хората, които знаели за неговото престѣпление. Гробътъ на „убиеца на Гаспаръ Хаузеръ“ си остава и до сега „низвергнатъ“.

Издание:

Автор: Р. Словцовъ; Ив. Бунинъ

Заглавие: Харунъ Аль Рашидъ; Мопасанъ; Гаспаръ Хаузеръ

Преводач: Крумъ Йордановъ

Издател: Книгоиздателство и печатница „Древна България“

Град на издателя: София

Година на издаване: 1937 (не е указана)

Тип: Сборник

Печатница: Книгоиздателство и печатница „Древна България“

Адрес в Библиоман: <https://biblioman.chitanka.info/books/16273>

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.